

2008 - Jaar van de Scholekster

In het Jaar van ... zijn allerlei soorten aan bod gekomen, van schaarse rietbewoners tot mysterieuze nachtvogels of luidruchtige exoten. In 2008 vragen we aandacht voor een wad- en weidevogel die lange tijd de wind mee had, maar nu in zwaar weer dreigt te raken.

Afnemende aantallen

De felgekleurde en luidruchtige Scholekster bereikt als broedvogel de hoogste dichtheden in het kustgebied, maar is ook diep in het binnenland te vinden. Scholeksters ontbreken alleen in Zuid-Limburg en op de Veluwe (Figuur 1). 's Winters verzamelen ze zich in grote groepen in de Delta en het waddengebied, waar ze op de droogvallende platen naar kokkels, mosselen en andere schelpdieren zoeken. De Nederlandse broedvogels worden dan aangevuld door noordelijke wintergasten. Naar schatting 30% van alle Scholeksters in de wereld overwintert in Nederland, en dat brengt een speciale verantwoordelijkheid met zich mee. Juist omdat Scholeksters hier zo algemeen zijn realiseert niet iedereen zich dat die grote aantallen eigenlijk heel bijzonder zijn.

De Scholekster is niet alleen opvallend, maar ook stevig gebouwd en op het oog weinig kieskeurig. Niet kapot te krijgen zou je denken. De cijfers laten een heel ander beeld zien. De aantallen nemen gestaag af sinds de aantallen broedvogels systematisch gevolgd worden met het Broedvogel Monitoring Project (BMP). Met een jaarlijkse afname van iets meer dan 5% is de Nederlandse broedpopulatie in 15 jaar meer dan gehalveerd (Figuur 2). Een dergelijke afname is opmerkelijk snel voor een langlevende soort als de Scholekster. Er zijn maar weinig weidevogels die zo snel afnemen als de Scholekster! Ook de winteraantallen zijn de afgelopen 15 jaar sterk afgenomen (Figuur 3). Ligt de oorzaak van die dramatische afname vooral in het overwinteringsgebied, en zijn het de gevolgen van de mechanische schelpdiervisserij (die het voedselaanbod direct verlaagt) en de naweeën van de Deltawerken (als gevolg waarvan voedselgebied verdween en nog steeds verdwijnt)? Of spelen negatieve veran-

deringen in de binnenlandse broedgebieden, zoals de intensivering van de landbouw, een even belangrijke of zelfs doorslaggevende rol? We hopen in het Jaar van de Scholekster antwoord te vinden op die vragen.

Plannen

Op het moment van schrijven zijn nog niet alle plannen volledig uitgekristalliseerd en ook is nog niet zeker of we voor alle onderdelen volledige financiering kunnen vinden. De hoofdlijnen zijn echter duidelijk.

We weten dat Scholeksters bijna overal in Nederland broeden en dat ze dat doen op kwelders, in duinen, in weilanden, op akkers en op platte daken in steden. Gedetailleerde en actuele informatie over dichtheidsverschillen binnen Nederland ontbreekt echter. De kaart in de Broedvogelatlas (2002) is gebaseerd op een relatieve telmethode en bovendien inmiddels verouderd en te weinig gedetailleerd. Een actuele, op broedvogeltellingen gebaseerde dichtheidskaart willen we maken door vrijwilligers te vragen 'witte plekken' te inventariseren en vervolgens met nieuwe statistische interpolatietechnieken te schatten hoe de dichtheid binnen Nederland varieert afhankelijk van geografische locatie en het biotoop.

Behalve de broeddichtheid is ook het broedsucces van groot belang. Omdat Scholeksters hun jongen voeren en erg trouw zijn aan hun territorium, is het broedsucces relatief gemakkelijk vast te stellen. We hopen dat iedereen die in het voorjaar een BMP-plotje met broedende Scholeksters inventariseert bereid zal zijn om later in het seizoen nog twee extra bezoeken te brengen om het aantal (bijna) vliegvlugge jongen te tellen. Ook willen we graag weten waar de Scholeksters die in een bepaald gebied broeden

Figuur 1: Verspreiding van de in Nederland broedende Scholeksters uit de Atlas van de Nederlandse Broedvogels (2002). Per atlasblok is aangegeven of de soort er in de periode 1998-2000 voorkwam en welke zekerheid omtrent broeden werd verkregen.

precies overwinteren en hoe goed (of hoe slecht) hun overleving is. Om daar achter te komen is het belangrijk om veel waarnemingen binnen te krijgen van individueel gemerkte Scholeksters. Om waarnemers te stimuleren (meer) ringen af te lezen en in te sturen, willen we een website maken die het melden van ringaflezingen niet alleen sterk vergemakkelijkt, maar ook stimuleert door snelle terugkoppeling over de afgelezen individuen. Ons voorbeeld is www.goosestrack.nl, de website voor geringde ganzen. Vooral in de Waddenzee vliegen al veel individueel gemerkte Scholeksters rond, maar als gevolg van de grote plaatstrouw zijn er locaties met veel gemerkte dieren naast plaatsen waar ze nauwelijks voorkomen. Het is dus ook belangrijk om de ringdichtheid te verhogen door meer dieren te vangen en te merken. Dat kan door in het voorjaar vogels op soezen te vangen met een kanonnet, door tijdens het broedseizoen vogels op het nest te vangen met een tuimelkooi, door bijna vliegvlugge jongen te grijpen voordat ze helemaal kunnen vliegen en tenslotte door buiten de broedtijd met mistnet of kanonnet te vangen op de hoogwatervluchtplaatsen.

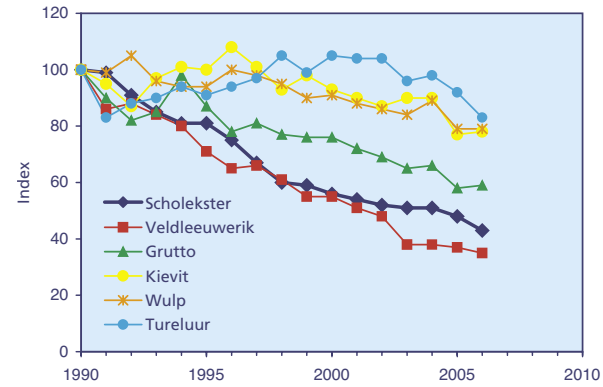
Een geval apart vormen de Scholeksters die in steden broeden. We hopen dat degenen die meewerken aan stadsvogelproject MUS

een of twee extra tochten in hun onderzoeksgebied willen maken om alle foeragerende en alarmerende Scholeksters in te tekenen. Daarnaast zullen we een website maken waar iedereen melding kan maken van op het dak broedende Scholeksters. Hier kunnen ook oude gegevens worden ingevoerd.

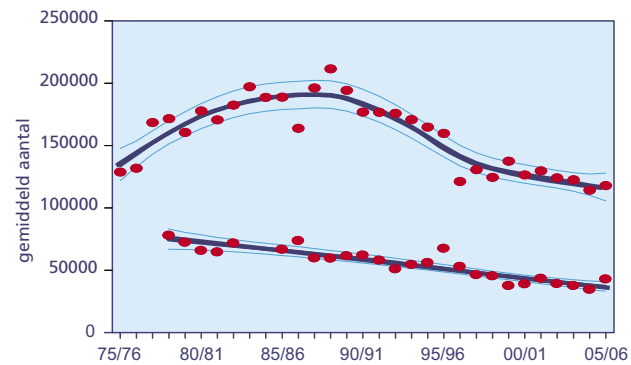
Sowieso zijn we erg geïnteresseerd in historische gegevens. Het Jaar van de Scholekster zal ons veel leren over 2008, maar de gegevens over dat jaar worden natuurlijk extra waardevol als we ze kunnen vergelijken met die uit voorgaande jaren. Dan pas weten we wat er in de tussentijd is veranderd.

Historische gegevens en al bekende dakbroeders kunt u nu al doorgeven via scholekster@sovon.nl, maar houdt voor aanvullende adformatie de SOVON-site in de gaten, want begin 2008 zal de invoermodule via de Scholeksterpagina (<http://www.sovon.nl/default.asp?id=40>) beschikbaar komen.

Bruno Ens

Figuur 2: Index voor het aantal broedparen van de Scholekster en een aantal andere weidevogels in Nederland op basis van de gegevens uit het BMP-project. De aantallen paren in het jaar 1990 zijn op 100 gesteld.

Figuur 3: Gemiddeld aantal niet-broedende Scholeksters in Waddenzee (bovenste lijn) en Delta (onderste lijn) in de loop van de tijd op basis van de watervogeltellingen in die gebieden.

De 1000 gepasseerd!

De eerste landelijke slaapplaatsstelling deze winter heeft een record aantal Grote Zilverreigers opgeleverd. Er komen nog steeds resultaten binnen, maar inmiddels is de teller de 1000 gepasseerd. Die magische grens is nog niet eerder overschreden. Uit alle provincies zijn slaapplaatsen gemeld, maar de hoogste aantallen kwamen uit de oostelijke helft van het land. Naar verwachting zullen tijdens het vervolg van deze winter in het westen van het land steeds meer Grote Zilverreigers opduiken. Met deze aantallen is het duidelijk dat veel vogels van buitenlandse origine zijn. De Nederlandse populatie beperkt zich eigenlijk nog steeds tot de kolonie in de Oostvaardersplassen, en daar werden dit jaar 'slechts' 43 broedparen geteld. Vermoedelijk lopen er nog veel meer Zilverreigers rond want nog lang niet alle

slaapplaatsen zijn bekend. Daarom roepen we mensen nog steeds op om slaapplaatsen te zoeken, of aanwijzingen voor mogelijke slaapplaatsen door te geven. De beste manier is om vanaf een half uur voor zonsondergang (rond 16.00 uur) te posten bij een rustende groep. Deze vogels zullen vrijwel altijd in een rechte lijn naar de slaapplaats vliegen. Met wat gebiedskennis is de slaapplaats dan snel gevonden. Als je wilt weten of een slaapplaats al geteld wordt neem dan contact op met Olaf Klaassen. Er zijn nog twee simultaantellingen deze winter, in de weekenden van 19 januari en 22 maart.

Slaapplaats telling Grote Zilverreigers.
(Foto: Gerrit Hiemstra)

